

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 17.07.2006
KOM(2006) 400 lopullinen

VIHREÄ KIRJA

**AVIOVARALLISUUSSUHTEISIIN SOVELLETTAVAN LAINSÄÄDÄNNÖN
MÄÄRÄYTYMISESTÄ JA ERITYISESTI TUOMIOISTUIMEN TOIMIVALLASTA
JA VASTAVUOROISESTA TUNNUSTAMISESTA**

(komission esittämä)

{SEK(2006) 952}

1. JOHDANTO

Tällä vihreällä kirjalla käynnistetään laaja kuulemisprosessi, joka koskee aviovarallisuussuhteisiin liittyviä oikeudellisia kysymyksiä kansainvälisissä yhteyksissä ja muiden yhteiselämän muotojen varallisuus oikeudellisia vaikutuksia. Siinä käsitellään erilaisia tähän aihepiiriin liittyviä seikkoja, joista näyttäisi olevan tarpeen antaa yhteisön lainsäädäntöä.

Asianomaisia osapuolia pyydetään toimittamaan vastauksensa ja mahdolliset muut tarpeelliset tiedot komissiolle ennen vuoden 2006 marraskuun 30. päivää seuraavaan osoitteeseen:

Euroopan komissio

Oikeus-, vapaus- ja turvallisuusasioiden pääosasto (DG JLS)

Yksikkö C1 – Yksityisoikeus

B - 1049 Bryssel

Faksinumero: + 32 (0) 2 299 64 57

Sähköposti: jls-coop-jud-civil@ec.europa.eu

Vastaajia pyydetään ilmoittamaan, jos he eivät halua vastauksiaan ja kommenttejaan julkaistavan komission Internet-sivustossa.

SANASTO

Tuomioistuimen kansainvälinen toimivalta: Jonkin maan tuomioistuinten toimivalta käsitellä kansainvälistä riita-asiaa.

Lainvalinta: Jos suhteisiin (asiointila, sopimukset, perhesuhteet jne.), joilla on yhteys useampaan kuin yhteen valtioon, voidaan soveltaa kahden tai useamman maan lainsäädäntöä, lainvalintasäännöillä määritetään, minkä maan lakia kyseiseen oikeussuhteeseen olisi sovellettava.

Avioehtosopimus: Ennen avioliiton solmimista tehtävä sopimus puolisoiden omistussuhteiden määrittämiseksi.

Eksekvatuuri: Menettely, joka mahdollistaa yhdessä maassa annetun oikeuden päätöksen, välitystuomion tai virallisen asiakirjan taikka sen tuomioistuimessa tehdyn sovinnon täytäntöönpanon toisen maan alueella.

Oikeuspaikka: Toimivaltainen tai asiaa käsittelevä tuomioistuin.

Aviovarallisuussuhteet: Puolisoiden keskinäiset varallisuus oikeudet (*matrimonial property rights*). Aviovarallisuussuhteita sääntelevät oikeussäännöt muodostavat aviovarallisuusjärjestelmän (*régime matrimonial*), jossa säädetään puolisoiden keskinäisistä varallisuussuhteista avioliiton solmimisen jälkeen sekä heidän varallisuussuhteistaan kolmansiin osapuoliin, kuten velkojiin.

Rekisteröity parisuhde: Kahden yhdessä elävän henkilön suhde, jonka heidän asuinjäsenvaltionsa lainsäädännöllä perustettu julkinen viranomainen on rekisteröinyt. Tässä vihreässä kirjassa rekisteröityyn parisuhteeseen rinnastetaan myös sellaiset parisuhteet, jotka

perustuvat avioliiton sijaan esimerkiksi Ranskan nk. pacs-sopimuksen (*pacte civil de solidarité*) kaltaiseen rekisteröityyn sopimukseen¹.

Avoliitto: Tilanne, jossa kaksi henkilöä asuu vakituisesti ja jatkuvasti yhdessä rekisteröimättä suhdetta virallisesti.

Jo Wienin toimintasuunnitelmassa² vuodelta 1998 mainittiin painopisteenä aviovarallisuussuhteita koskevan EU:n säädöksen laatiminen. Neuvoston ja komission vuoden 2000 lopulla hyväksymässä toimenpideohjelmassa tuomioiden vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen toteuttamisesta siviili- ja kauppaoikeuden alalla³ edellytetään säädöksen laatimista tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta asioissa, jotka koskevat aviovarallisuussuhteita ja avoliiton purkamisen varallisuus oikeudellisia seurauksia. Marraskuun 4. ja 5. päivänä 2004 kokoontunut Eurooppa-neuvosto hyväksyi Haagin ohjelman⁴, jonka ensimmäiseksi tavoitteeksi vahvistettiin tämän vastavuoroisen tunnustamisen ohjelman täytäntöönpano. Haagin ohjelmassa sekä sen toteutusta koskevassa neuvoston ja komission toimintasuunnitelmassa kehoitettiin komissiota antamaan vihreä kirja ”aviovarallisuussuhteisiin sovellettavan lainsäädännön määräytymisestä, mukaan lukien kysymys tuomioistuimen toimivallasta ja vastavuoroisesta tunnustamisesta”⁵.

Tässä vihreässä kirjassa pyritään käsittelemään monipuolisesti perheoikeuden alaan kuuluvia varallisuuskysymyksiä, jotka koskevat aviovarallisuutta ja muiden yhteiselämän muotojen varallisuus oikeudellisia vaikutuksia. Muunlaiset yhteiselämän muodot kuin avioliitto yleistyvät koko ajan kaikissa jäsenvaltioissa. Tämän yhteiskunnallisen ilmiön vuoksi edellä mainitussa vastavuoroista tunnustamista koskevassa ohjelmassa esitetään, että myös avoliiton purkamisen varallisuus oikeudellisia vaikutuksia olisi käsiteltävä. EU:n oikeuden alueen olisi vastattava kansalaisten tosiasiallisiin tarpeisiin.

Henkilöiden liikkuvuuden lisääntyminen sisärajattomalla alueella näkyy etenkin eri jäsenvaltioista peräisin olevien henkilöiden erilaisten liittojen merkittävänä lisääntymisenä ja siinä, että yhä useammat pariskunnat asuvat jäsenvaltioissa, jonka kansalaisia he eivät ole. Lisäksi heillä on monesti omaisuutta useamman kuin yhden jäsenvaltion alueella. Komission vuonna 2002 teettämän tutkimuksen⁶ mukaan niiden EU:n kansalaisten määrä, jotka asuivat muussa jäsenvaltiossa kuin kotijäsenvaltiossaan, oli yli viisi miljoonaa. Muita kuin EU-maiden kansalaisia oli vuonna 2000 EU:ssa noin 14 miljoonaa. Tutkimuksessa arvioitiin, että avioparit omistivat muissa jäsenvaltioissa kuin asuinmaassaan lähes 2,5 miljoonaa kiinteistöä. Avioeroon sovellettavaa lakia ja toimivaltaa koskevan komission säädösehdotuksen

¹ Ks. Consortium ASSER-UCL:n komission tilauksesta tekemä vertailututkimus aviovarallisuusjärjestelmistä ja avopuolisoiden varallisuudesta kansainvälisessä yksityisoikeudessa ja EU:n jäsenvaltioiden kansallisessa lainsäädännössä (*Etude sur les régimes matrimoniaux des couples mariés et sur le patrimoine des couples non mariés dans le droit international privé et le droit interne des Etats membres de l'Union*), 30.4.2003, s. 206–.
http://europa.eu.int/comm/justice_home/doc_centre/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm

² EYVL C 19, 23.1.1999.

³ EYVL C 12, 15.1.2001.

⁴ Haagin ohjelma *Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden lujittaminen Euroopan unionissa*, jota lainataan 4. marraskuuta 2004 kokoontuneen Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan päätelmissä.

⁵ Neuvoston ja komission toimintasuunnitelma vapauden, turvallisuuden ja oikeuden lujittamiseen Euroopan unionissa tähtäävän Haagin ohjelman toteuttamiseksi, EUVL C 198, 18.8.2005, s. 1.

⁶ Ks. alaviite 1.

vaikutusten arvioinnissa⁷ kävi ilmi, että kansainvälisten avioerojen määrä oli unionissa noin 170 000 tapausta vuodessa eli 16 prosenttia kaikista avioeroista.

Oikeudellisia ja käytännön ongelmia esiintyy usein tällaisten pariskuntien omaisuudenjaon tai omaisuuden hallinnoinnin yhteydessä. Ongelmat liittyvät usein suuriin jäsenvaltiokohtaisiin eroihin, joita on avioliiton ja muiden yhteiselämän muotojen varallisuus oikeudellisia vaikutuksia koskevassa lainsäädännössä sekä aineellisen oikeuden että kansainvälisen yksityisoikeuden alalla.

2. AVIOVARALLISUUSSUhteITA KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Aviovarallisuussuhteet ovat toistaiseksi jääneet yhteisön lainsäädännön ulkopuolelle. Aviovarallisuusjärjestelmään sovellettavaa lakia koskevan, 14 päivänä maaliskuuta 1978 tehdyn Haagin yleissopimuksen ovat ratifioineet vasta Ranska, Luxemburg ja Alankomaat.

Koska aineellisoikeudellisten sääntöjen yhdenmukaistaminen ei näissä oloissa ole mahdollista, tässä vihreässä kirjassa keskitytään peruskysymykseen eli lainvalintasääntöihin. Liitteenä on yhteenveto jäsenvaltioiden kansallisista säännöksistä.

Lainvalintasääntöjen soveltamisalaan voitaisiin katsoa kuuluvan monenlaisia kysymyksiä (mm. sopimusten pätevyys, aviovarallisuuden myynti tai ositus).

Luonnollisesti on myös käsiteltävä tuomioistuinten toimivaltaa, jotta voitaisiin varmistaa keskinäinen yhteensopivuus uusien lainvalintasääntöjen sekä avioeroon ja perimyksen sovellettavia oikeudellisia menettelyjä koskevien sääntöjen välillä. Lisäksi on syytä hakea ratkaisuja, jotka jättävät osapuolille jonkin verran vapautta toimivaltaisen tuomioistuimen valitsemisessa.

Aviovarallisuusasiat pystytään usein ratkaisemaan ilman riitauttamista. Jotta voitaisiin yksinkertaistaa oikeusalan toimijoiden tehtäviä ja ratkaista tehokkaasti kansalaisten kohtaamia käytännön ongelmia, on syytä tarkastella myös muiden kuin oikeusviranomaisten asemaa ja toimivaltaa sekä kyseisten viranomaisten vahvistamien asiakirjojen ja hallinnollisten asiakirjojen tunnustamista.

Lopuksi olisi pyrittävä siihen, että EU:n lainsäädännöllä helpotetaan kansalaisten elämää säätämällä mahdollisuudesta aviovarallisuussuhteiden rekisteröintiin jäsenvaltioissa.

2.1. Soveltamisala

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa 27 päivänä marraskuuta 2003 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003⁸, joka tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2005, ei kata avioliiton purkamisesta aiheutuvia varallisuus oikeudellisia vaikutuksia.

Aiemmissä säädöksissä jo käsitellyt asiat olisi jätettävä tulevan säädöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tällainen asia on esimerkiksi elatusapu, jota käsitellään tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden

⁷ Vaikutusten arviointi julkaistaan, kun komissio hyväksyy kyseisen asetusehdotuksen.

⁸ EUVL L 338, 23.12.2003, s. 1.

alalla 22 päivänä joulukuuta 2000 annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 44/2001⁹ sekä ehdotuksessa neuvoston asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta lainsäädännöstä, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja yhteistyöstä elatusapuun liittyvissä asioissa¹⁰.

Toisaalta olisi pohdittava, voitaisiinko tulevassa säädöksessä käsitellä muita avioliiton henkilökohtaisia oikeusvaikutuksia, jotka voivat vaikuttaa pariskunnan varallisuuteen (esim. puolisoiden keskinäinen edustus-oikeus, puolisoiden yhteisenä kotina olevan asunnon suoja, osallistuminen yhteiseen talouteen ja puolisoiden elatukseen).

Aviovarallisuussuhteiden piiriin luetaan perinteisesti sekä avioliiton purkamisesta johtuvat että avioliiton aikana aiheutuvat varallisuus-oikeudelliset vaikutukset. Yhteiselämän aikana puolisoiden yhteisistä tai erillisistä toimista aiheutuvat velat on laskettava joko yhteiseen varallisuuteen tai kunkin puolison omaan varallisuuteen, jotta niistä aiheutuvat velvoitteet voidaan jakaa toisaalta puolisoiden kesken ja toisaalta suhteessa kolmansiin.

Kysymys 1:

a) Olisiko tulevassa säädöksessä käsiteltävä sellaisia aviovarallisuussuhteiden henkilökohtaisia oikeusvaikutuksia, joita edellä mainitut säädökset eivät kata, vai ainoastaan avioliitosta johtuvia varallisuus-oikeudellisia vaikutuksia? Jos olisi, mitä oikeusvaikutuksia ja miksi?

b) Olisiko tulevassa säädöksessä käsiteltävä avioliiton varallisuus-oikeudellisia vaikutuksia myös yhteiselämän aikana vai ainoastaan liiton purkamisen yhteydessä?

2.2. Lainvalintasäännöt

2.2.1. Liittymäperusteet ja sovellettavan lain valitseminen

Jotta voitaisiin yksinkertaistaa oikeusalan toimijoiden tehtäviä, uuden säädöksen olisi oltava luonteeltaan universaalinen eli siinä ei pitäisi tehdä eroa jäsenvaltion ja muun maan lain soveltamisen välillä.

Jotta voitaisiin määrittää aviovarallisuussuhteisiin sovellettava laki, on osoitettava yksi tai useampia liittymäperusteita.

Lisäksi on selvitettävä, onko käytettävä samaa liittymäperustetta kaikkiin sovellettavassa laissa säänneltyihin aviovarallisuussuhteisiin tilanteisiin, vai voidaanko eri olosuhteissa soveltaa eri perusteita. Esimerkiksi kiinteän omaisuuden liittymäperusteena käytetään joskus sijaintipaikkaa.

Kysymys 2:

a) Mitä liittymäperusteita olisi käytettävä valittaessa aviovarallisuussuhteisiin sovellettavaa lakia? Mikä on etusijajärjestys, jos liittymäperusteita on useampia kuin yksi (esim. puolisoiden ensisijainen asuinpaikka, puolisoiden kansalaisuus; mahdolliset muut liittymäperusteet)?

⁹ EYVL L 12, 16.1.2001, s. 1.

¹⁰ KOM(2005) 649 lopullinen, 15.12.2005; 2005/0259 (CNS).

b) Jos tulevaa säädöstä sovelletaan kaikkiin avioliiton varallisuus oikeudellisiin vaikutuksiin, onko säädettävä samojen liittymäperusteiden soveltamisesta sekä avioliiton keston aikana että sen purkamisen yhteydessä?

Kysymys 3:

Pitäisikö kaikissa sovellettavan lain kattamissa tilanteissa käyttää samaa liittymäperustetta vai voitaisiinko eri tilanteissa käyttää eri perusteita? Jos voitaisiin, mitkä olosuhteet olisi otettava huomioon?

Lisäksi olisi pohdittava ratkaisua tilanteeseen, jossa lainvalintaan sovellettava liittymäperuste (esim. asuinpaikka) ovat muuttuneet tai siirtyneet ajan myötä. Aviovarallisuussuhteisiin sovellettava laki vaihtuu 14 päivänä maaliskuuta 1978 tehdyn Haagin yleissopimuksen 7 artiklan mukaan ilman eri toimenpiteitä, kun puoliset vaihtavat asuinpaikkaa tai kansalaisuutta, elleivät he ole tehneet avioehtoa, jossa nimetään sovellettava laki. Se, vaihtuuko sovellettava laki taannehtivasti, riippuu kansallisesta lainsäädännöstä.

Kysymys 4:

Pitäisikö sallia aviovarallisuussuhteisiin sovellettavan lain automaattinen vaihtuminen, kun eräissä liittymäperusteissa, kuten puolisoiden asuinpaikassa, tapahtuu muutoksia?

Jos pitäisi, voisiko tällainen muutos olla taannehtiva?

2.2.2. Tahdonautonomian käyttö

Suurin osa jäsenvaltioista antaa puolisoille mahdollisuuden valita aviovarallisuussuhteisiin sovellettava laki. Jos tämä mahdollisuus aiotaan sisällyttää tulevaan säädökseen, on selvää, että on säädettävä tietyistä määrältään rajoitetuista liittymäperusteista ja käytettävä erityisesti sellaisia perusteita, joihin puolisoilla on todellinen liittymä (sovelletaan esim. asuinvaltion tai joko toisen tai kummankin puolison kansalaisuusvaltion lakia). Lisäksi on syytä pohtia, olisiko lainvalintaan sovellettava muodollisia edellytyksiä, ja jos olisi, niin millaisia.

Olisi mietittävä, onko puolisoiden väliseen sopimukseen syytä soveltaa vanhentumisaikaa koskevia sääntöjä ja sovellettaisiinko sopimusta ainoastaan avioliiton purkamisen yhteydessä vai myös puolisoiden yhteiselämän aikana. Tällöin olisi varottava heikentämisestä kolmansien oikeuksia.

Kysymys 5:

a) Olisiko puolisoille annettava mahdollisuus valita heidän aviovarallisuussuhteisiinsa sovellettava laki? Jos olisi, mitä liittymäperusteita voitaisiin käyttää lainvalinnan yhteydessä?

b) Olisiko sallittava moniosainen lainvalinta, jonka mukaan osaan varallisuudesta sovellettaisiin yhtä lakia ja osaan toista?

c) Olisiko lainvalinta voitava tehdä ja olisiko sitä voitava muuttaa milloin tahansa ennen avioliittoa tai sen aikana vai ainoastaan tietyllä hetkellä (avioliiton purkamisen yhteydessä)?

d) Jos sovellettavaa lakia vaihdetaan tällöin, olisiko vaihtumista sovellettava taannehtivasti?

Kysymys 6:

Olisiko sopimuksen muodolliset edellytykset yhdenmukaistettava?

2.3. Toimivaltasäännöt

2.3.1. Oikeusviranomaisten toimivalta

Jäsenvaltiot ovat hyväksyneet hyvin erilaisia perusteita kansainvälisyksitysoikeudellisen toimivallan määrittämiseksi aviovarallisuussuhteissa.

On otettava huomioon myös nykyiset yhteisön säännökset ja erityisesti edellä mainittu asetus (EY) N:o 2201/2003, jossa säännellään eräitä avioliiton oikeusvaikutuksia yksilöihin. Kun otetaan huomioon edut, joihin tuleva säädös vaikuttaa, olisi hyvä, jos sekä toimivaltasäännöissä että lainvalintasäännöissä annettaisiin johdonmukaisesti puolisoille mahdollisuus tuomioistuINVALintaan.

Kysymys 7:

a) Olisiko avioero- tai asumuserotilanteessa kyseisissä asioissa asetuksen N:o 2201/2003 mukaisesti toimivaltaisen tuomioistuimen oltava sama kuin aviovarallisuusasioissa toimivaltainen tuomioistuin?

b) Olisiko perimystapauksissa perintöasioissa toimivaltaisen tuomioistuimen oltava sama kuin aviovarallisuusasioissa toimivaltainen tuomioistuin?

Kysymys 8:

a) Jos näin ei ole, mitä tuomioistuonten kansainvälistä toimivaltaa koskevia sääntöjä noudatetaan erityisesti varallisuuskysymyksissä puolisoiden yhteiselämän aikana (esim. puolisoiden keskinäiset lahjoitukset tai sopimukset)?

b) Pitäisikö vahvistaa yksi yleinen ja yhteinen peruste vai useita vaihtoehtoisia perusteita asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaisesti (esim. vakinainen asuinpaikka tai yhteinen kansalaisuus)?

Kysymys 9:

a) Olisiko ajateltavissa, että yksi tuomioistuin päättäisi kaikentyyppisestä omaisuudesta, niin irtaimesta kuin kiinteästäkin, vaikka omaisuus sijaitisi usean jäsenvaltion alueella?

b) Jos riita-asiassa on mukana kolmas osapuoli, pitäisikö soveltaa yleisiä oikeussääntöjä?

Kysymys 10:

Voisivatko osapuolet valita itse toimivaltaisen tuomioistuimen? Mitkä olisivat valintaa koskevat säännöt?

Kysymys 11:

Voitaisiinko sallia asian käsittelyn siirtäminen jäsenvaltion tuomioistuimesta toisen jäsenvaltion tuomioistuimeen? Millaisin edellytyksin?

2.3.2. Muiden kuin oikeusviranomaisten toimivalta

Koska muut kuin oikeusviranomaiset (asianajajat, notaarit ym.) ovat alalla tärkeässä asemassa, voi olla tarpeen säätää myös niiden toimivallasta. Olisi myös syytä tarkastella, voisivatko puoliset hoitaa tietyt muodollisuudet asuinjäsenvaltionsa viranomaisten luona, vaikka ensisijaista toimivaltaa koskevan perusteen nojalla tehtävään olisi nimetty muun jäsenvaltion viranomainen

Kysymys 12:

Olisiko myös muiden kuin oikeusviranomaisten toimivallasta annettava sääntöjä? Jos olisi, pitäisikö niihin soveltaa samankaltaisia toimivaltasääntöjä kuin oikeusviranomaisiin? Voitaisiinko tässä käyttää hyväksi asetuksen (EY) N:o 2201/2003 2 artiklassa vahvistettua ”tuomioistuimen” käsitteen laajaa määritelmää?

Kysymys 13:

Pitäisikö sallia, että viranomainen, joka hoitaa ositusta tai omaisuudenjakoa, olisi toimivaltainen myös silloin, kun osa omaisuudesta sijaitsee viranomaisen valtuuksien ulkopuolisella alueella?

Kysymys 14:

Pitäisikö tietyt muodollisuudet voida hoitaa jonkin muun jäsenvaltion viranomaisten luona kuin sen, jolle asia ensisijaisen toimivaltasäännön perusteella kuuluu?

2.4. Tunnustamis- ja täytäntöönpanosäännöt

2.4.1. Tuomioistuinten päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano

Kun luodaan sovellettavaa lakia ja toimivaltaa koskevat yhdenmukaiset säännöt, tuleva säädös lisää huomattavasti keskinäistä luottamusta ja saattaa näin tehdä tuomioiden tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon liittyvät välivaiheet tarpeettomiksi.

Kysymys 15:

Pitäisikö tulevalla yhteisön säädöksellä poistaa tuomioihin liittyvä eksekvatuurimenettely säädöksen soveltamisalalla? Jos ei, millaisia syitä tuomioiden tunnustamatta jättämiselle säädökseen pitäisi sisällyttää?

Kysymys 16:

Pitäisikö säätää, että jäsenvaltiossa annetut, avioliitosta johtuvia varallisuus oikeudellisia vaikutuksia koskevat tuomiot tunnustetaan automaattisesti, jotta niiden perusteella voitaisiin tehdä muutoksia kiinteistörekisteriin toisessa jäsenvaltiossa suoraan lain nojalla? Voita isi i nko asetuksen (EY) N:o 2201/2003 21 artiklan 2 kohtaa pitää mallina?

2.4.2. Muiden kuin oikeudellisten asiakirjojen tunnustaminen ja täytäntöönpano

Muiden kuin oikeusviranomaisten rooli on tärkeä, joten myös niiden laatimien asiakirjojen tunnustamista olisi helpotettava.

Kysymys 17:

Voidaanko muiden kuin oikeusviranomaisten laatimiin asiakirjoihin, esimerkiksi avioehtosopimuksiin, soveltaa samoja tunnustamis- ja täytäntöönpanosääntöjä kuin tuomioihin?

Jos ei voida, mitä sääntöjä olisi sovellettava?

2.5 Aviovarallisuussuhteiden rekisteröinti ja julkisuus

Aviovarallisuussuhteita koskevien järjestelmien julkisuutta EU:ssa olisi parannettava, jotta voidaan taata kaikkien osapuolten, erityisesti velkojien, oikeusvarmuus. Olisi myös toivottavaa vapauttaa puoliset velvoitteesta toteuttaa aviovarallisuussuhteisiin vaikuttavia muutoksia koskevat julkistamistoimet uudestaan aina, kun heidän asuinpaikkansa vaihtuu.

Kysymys 18:

Miten aviovarallisuussuhteiden rekisteröintiä voitaisiin parantaa EU:ssa? Pitäisikö esimerkiksi säätää rekisteröintijärjestelmän perustamisesta kaikissa jäsenvaltioissa?

Miten järjestelmän käyttämisestä kiinnostuneille henkilöille voitaisiin tiedottaa siitä?

3. MUUT LIITOT

Muiden kuin avioliitossa elävien parien määrä on kasvanut jäsenvaltioissa huomattavasti, ja tämä näkyy myös tällaisia henkilöitä koskevien kansainvälisten oikeudellisten tilanteiden vastaavana kasvuna. Yhteisön oikeudessa säädetään jo avoparien vanhempainvastuusta asetuksessa (EY) N:o 2201/2003 ja elatusavusta asetuksessa (EY) N:o 44/2001.

3.1. Rekisteröidyt parisuhteet

Yhä useammissa jäsenvaltioissa on mahdollista rekisteröidä parisuhde¹¹ julkisen viranomaisen luona. Rekisteröidyt parisuhteet ovat näiden jäsenvaltioiden kannalta tärkeä kysymys. Sillä on kuitenkin merkitystä myös muissa jäsenvaltioissa, jotka saattavat joutua ratkaisemaan erilaisia oikeudellisia ongelmia rekisteröidyn parisuhteen purkautuessa esimerkiksi silloin, kun toinen parisuhteen osapuolista oleskelee tai osapuolten kiinteää omaisuutta sijaitsee niiden alueella.

3.1.1. Lainvalintasäännöt

Aviovarallisuussuhteisiin sovellettavien lakien valintasääntöjä ei yleisesti ole siirretty muihin yhteiselämän muotoihin. Voitaisiin siis pohtia, millaisia perusteita olisi sovellettava rekisteröityjen parisuhteiden varallisuus oikeudellisiin vaikutuksiin.

Kysymys 19:

- a) Pitäisikö rekisteröityjen parisuhteiden varallisuus oikeudellisia vaikutuksia varten vahvistaa erityisiä lainvalintasääntöjä?**
- b) Pitäisikö rekisteröityjen parisuhteiden varallisuus oikeudellisia vaikutuksia soveltaa suhteen rekisteröintipaikan lakia? Vai muita lakeja?**
- c) Sovelletaanko valittua lakia kaikkiin tarkasteltaviin kysymyksiin vai pitäisikö käyttää muita perusteita, esimerkiksi kiinteän omaisuuden sijaintipaikan lakia?**

3.1.2. Oikeusviranomaisten toimivalta

Vain harvoissa jäsenvaltioissa on hyväksytty erityisiä toimivaltasääntöjä avoliiton varallisuus oikeudellisia vaikutuksia varten. Asetusta (EY) N:o 2201/2003 ei sovelleta rekisteröityjen parisuhteiden purkautuessa, sillä ne eivät kuulu sen soveltamisalaan. Asetusta (EY) N:o 44/2001 ei sovelleta aviovarallisuussuhteisiin, joten sitä voitaisiin soveltaa tietyissä tapauksissa rekisteröityjen parisuhteiden varallisuus oikeudellisiin vaikutuksiin (esim. sopimusriitoihin tai sopimuksenulkoisiin riitoihin).

Rekisteröintimaan viranomaisilla on toimivalta päättää rekisteröity parisuhde omalla alueellaan. Tätä varten voisi olla järkevää määritellä, mitkä viranomaiset ovat toimivaltaisia päättämään esimerkiksi asumuserossa sellaisen parin omaisuuden osituksesta, jolle on myönnetty rekisteröidyn parisuhteen asema ulkomailla.

Kysymys 20:

Pitäisikö rekisteröityjen parisuhteiden varallisuus oikeudellisia vaikutuksia varten vahvistaa tuomioistuimen kansainvälistä toimivaltaa koskevia sääntöjä?

¹¹ Valtiot ovat Tanska (1989), Ruotsi (1994), Alankomaat (1998), Belgia, Espanja, Ranska (1999), Saksa (2000), Suomi (2001), Portugali, Luxemburg (2004) ja Yhdistynyt kuningaskunta (2005).

Mitä ne olisivat? Yksinomaan sen paikan tuomioistuin, jossa parisuhde on rekisteröity (ja joka on toimivaltainen kyseisen parisuhteen purkamisen osalta)? Tai olisiko myös muita perusteita, esimerkiksi vastaajan tai jommankumman osapuolen asuinpaikka lainkäyttöalueella tai kansalaisuus?

3.1.3. Rekisteröityjä parisuhteita koskevien päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano

Jotkut jäsenvaltiot sallivat rekisteröidyn parisuhteen purkamisen tunnustamisen yleisten tunnustamista koskevien sääntöjen mukaisesti tai avioliittoa koskeviin päätöksiin sovellettavien sääntöjen mukaisesti (esim. Saksa ja Pohjoismaat).

Kysymys 21:

Minkä sääntöjen mukaisesti yhdessä jäsenvaltiossa annettu tuomio, joka koskee rekisteröidyn parisuhteen varallisuusvaikutuksia, voidaan tunnustaa kaikissa jäsenvaltioissa?

3.2. Tosiasialliset liitot

Valtaosassa kansallisesta oikeudesta on joitakin lainsäädännöllisiä tai oikeuskäytäntöön perustuvia sääntöjä parisuhteista, jotka eivät ole avioliittoja eivätkä rekisteröityjä parisuhteita. Jos erityisiä sääntöjä ei ole, niihin voitaisiin soveltaa sopimuksiin liittyviä lainvalintasääntöjä (sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskeva vuoden 1980 Rooman yleissopimus) ja yksityisoikeudelliseen vastuuseen liittyviä lainvalintasääntöjä, tai yleisesti sen maan lakia, jossa vahinko on tapahtunut.

3.2.1. Lainvalintasäännöt

Kysymys 22:

a) Pitäisikö tosiasiallisten liittojen (asumisliitot ja avoliitot) varallisuussuhteita varten olla erityisiä lainvalintasääntöjä?

b) Mitä sääntöjä?

c) Jos niitä ei ole, olisiko kuitenkin säädettävä tällaisten liittojen purkautumisen vaikutuksista kolmansia osapuolia kohtaan (puolisoiden vastuu yhteisistä veloista, ja mahdolliset kolmansiin osapuoliin kohdistuvat oikeudet, esim. henkivakuutukset)?

d) Pitäisikö kiinteään omaisuuteen soveltaa yksinomaan omaisuuden sijaintipaikan lakia?

3.2.2. Oikeusviranomaisten toimivalta, tuomioistuinten päätösten tunnustaminen ja täytäntöönpano

Mainittuja kysymyksiä koskevaa oikeutta ei ole kehitetty kovinkaan pitkälle. Tavallisesti sovelletaan kansainvälisen oikeuden yleisiä säännöksiä, joten erityisesti asetusta (EY) N:o 44/2001 voitaisiin käyttää perustana tiettyjen, puolisojen välisiä varallisuussuhteita koskevien riitojen sovittelussa.

Kysymys 23:

Pitäisikö tosiasiallisten liittojen varallisuussuhteita varten olla erityisiä toimivalta- ja tunnustamissääntöjä?

Jos vastaus kysymyksiin 22 ja 23 on kielteinen, selkeyden sekä kansalaisten ja oikeusalan toimijoiden oikeusvarmuuden vuoksi voisi olla järkevää koota tällaisten kansainvälisten liittojen purkautumisen varallisuus oikeudellisiin vaikutuksiin (yhteinen omaisuus, asumus ym.) nykyään sovellettavat hajanaiset säännöt tulevaan säädökseen.